

AVEBE:

DE ZETMEELGIGANT WANKELT

Jan Chris de Boer

Het Noordnederlandse Avebe-koncern is het grootste aardappelzetmeelverwerkend bedrijf ter wereld. Maar de zetmeelgigant wankelt. Door hoge milieu-investeringen, hogere rente- en energiekosten en last but not least een verkeerd beleid is Avebe nu bezig in te krimpen van bijna 3000 werknemers (1980) naar 2000 over 'n paar jaar.

De boeren in Oost-Groningen en Drente zijn al tientallen jaren afhankelijk van Avebe. Jaarlijks kunnen zij hun fabrieksaardappelen aan het concern kwijt en juist die fabrieksaardappelen vormen voor de meeste boeren de belangrijkste inkomstenbron. Avebe is een koöperatie; de boeren zijn dus aandeelhouder en eigenaar van Avebe. Momenteel zijn er nog zo'n 6000 boeren direct betrokken bij de zetmeelgigant, in 1980 werkten er nog zo'n 3000 mensen en daarnaast zijn nog eens 5000 mensen in de toeleveringssector min of meer afhankelijk van Avebe.

In de Avebe-fabrieken (in 1980 waren het er nog 10; tijdens de campagne van 1983 wordt er nog in 4 gewerkt) wordt uit de fabrieksaardappel zetmeel gewonnen. En op

dat aardappelzetmeel is de derivatenproductie gebaseerd; Avebe levert derivaten (afgeleide produkten) aan onder andere de textiel-, papier- en voedingsindustrie.

Met Avebe ging het allemaal zoals het moest töt de tweede helft van de jaren zeventig. De in de Groninger en Drentse Veenkoloniën verspreid staande productielokaties loosden tijdens de campagne (de laatste vier maanden van het jaar) afvalwater op de kanalen. De roep van de bevolking om daar een einde aan te maken werd steeds groter.

Ook kreeg Avebe in 1978 te maken met de overname van het failliete KSH-koncern. KSH (Koninklijke Scholten Honig) was in Nederland de enige concurrent van Avebe op het gebied van de verwerking van fabrieksaardappelen. De Avebe-direkteuren dachten een gouden toekomst tegemoet te gaan toen KSH eenmaal was ingelijfd, maar de realiteit is dat toen de grote problemen juist kwamen.

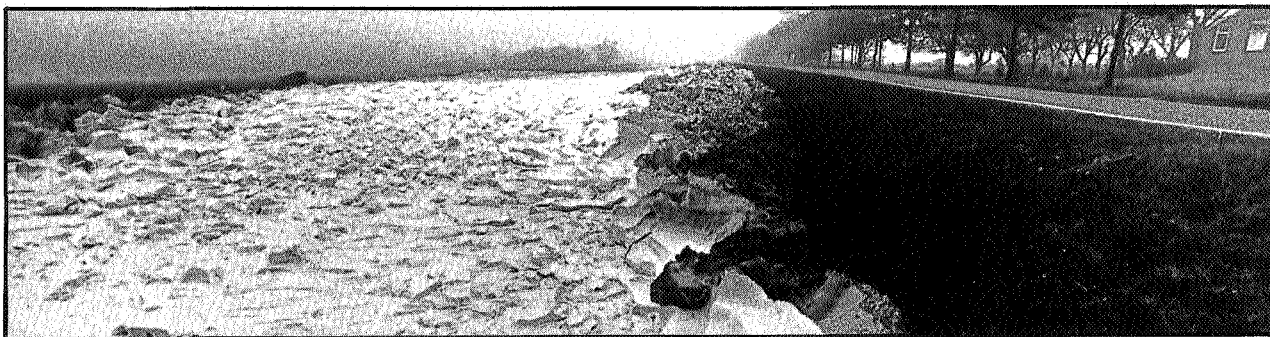
Hoewel KSH was opgenomen in het Avebe-koncern bleef de onderlinge concurrentie-

strijd. Een lid van de Centrale Ondernemingsraad: 'Avebe had altijd al een research-afdeling en van KSH was bekend dat daar een uitstekend onderzoeksteam was. Na de overname van KSH moesten die beide afdelingen plotseling samen werken, wat in veel gevallen uitliep op een onderlinge concurrentie. En bovendien hadden de Avebe-direkteuren de neiging sowieso te kiezen voor de plannen van de Avebe-research-afdeling, omdat de voormalige KSH-mensen nog steeds als concurrenten werden beschouwd.'

Op het moment dat de eerste herstructurering bij Avebe werd aangekondigd (november 1980) werd dan ook geroepen dat de overname van KSH schuldig was aan de grote problemen. Hoe het ook zij: het staat vast dat de integratie van de KSH-aardappelmeelpoot niet is verlopen zoals dat moest.

Wanbeleid

Terug naar de milieu-investeringen waarvoor Avebe plotseling kwam te staan. In 1971 werd de Stuurgroep Veenkoloniaal Afvalwa-

ter (Stuva) ingesteld. De groep ging onderzoeken welke mogelijkheden er waren om de Veenkoloniën van de Avebe-stank af te helpen. Uitgebreid werd nagegaan wat de mogelijkheden waren van de an-aerobe-zuiveringsmethode en ook het plan van de research-afdeling van Avebe werd bestudeerd. Dit plan (De Avebe-methode) was onder andere gebaseerd op eiwitwinning. De Stuva kwam uiteindelijk tot de konklusie dat Avebe aan de slag moest met de an-aerobe-zuivering, maar de Avebe-direktie was er volkomen zeker van dat hun mensen de juiste methode hadden bedacht. De voorzitter van de Stuva, oud-minister Ginjaar, probeerde Avebe nog van het tegendeel te overtuigen door vooral te wijzen op de hoge energiekosten van De Avebe-methode. Maar 't hielp niets. Er werd begonnen met de ombouw van Oostermoer in Gasselternijveen en later werd ook Tonden in Foxhol onder handen genomen. En daarmee is Avebe de weg ingeslagen naar de afgrond. Enige vorm van overleg met betrokkenen (onder andere boeren) is er nooit geweest. Een aandeelhouder van Avebe: *'Ik ben lange tijd bezig geweest er achter te komen hoeveel verlies er wordt geleden in de fabriek in Gasselternijveen. Via veel omwegen ben ik er achter gekomen dat het verlies zo rond de f 20 miljoen per jaar is. Samen met de fabriek in Foxhol levert De Avebe-methode een jaarlijks verlies op van f 30 tot f 40 miljoen.'*

De konklusie, dat eigenzinnig optreden van de Avebe-direktie heeft geleid tot een groot deel van de problemen waarmee het zetmeelconcern nu te maken heeft, is op z'n plaats. Ter illustratie: de suikermaatschappij CSM was als geïnteresseerde betrokken bij de onderzoeken van de Stuva. Dit concern heeft de adviezen van Ginjaar c.s. wèl opgevolgd

en momenteel heeft de CSM drie an-aerobe-zuiveringsinstallaties in gebruik en deze drie installaties voldoen aan de wensen.

Het wanbeleid - als we dit woord tenminste mogen gebruiken - van de Avebe-direktie wordt nóg schrijnender wanneer we opmerken dat minister Ginjaar in 1981 onverwacht een handvol miljoenen guldens beschikbaar stelde voor een experimentele an-aerobe-zuiveringsinstallatie in de Avebe-fabriek in De Krim, die momenteel naar wens draait. Overigens, de Avebe-direktie schijnt geleerd te hebben van haar kardinale blunder: na de tweede herstrukturering blijft er nog één 'vuile' fabriek over en het is de bedoeling deze uit te rusten met - inderdaad - een an-aerobe-zuiveringsinstallatie . . .

100 miljoen gulden

Het gaat hier om de WTM-fabriek in Ter Apelkanaal. De beide andere 'vuile' fabrieken komen in het toekomstplaatje van Avebe niet meer voor: Ter Apel is eind december 1981 gesloten en als het aan de Avebe-leiding ligt sluiten óók de poorten van de DWM-fabriek in Veendam. Avebe móet wel nieuwe milieu-investeringen doen omdat het provinciaal bestuur van Groningen Avebe tot 1986 de tijd heeft gegeven te werken aan het schoon maken van de fabrieken. Met andere woorden: vanaf 1986 mogen de Oostgroninger kanalen niet meer bevuild worden. Het zal duidelijk zijn dat de boeren die milieu-investeringen niet met gejuich begroeten. Landbouwer Kristiaan Sol uit Nieuwediep zei eens: *'Beter leven in de stank, dan verzuipen in schoon water'*. Sol is geen tegenstander van milieu-investeringen, maar als dat de ondergang van Avebe (en dus het werkloos worden van 15.000

mensen) betekent, dan maar liever stank.

En Kristiaan Sol heeft gelijk. Avebe verkeert ondanks de steunverlening van 243 miljoen gulden in 1980 nog steeds in een benarde financiële situatie. 't Is er op, of er onder. En omdat de provincie Groningen het aard-appelmeelconcern het mes op de keel heeft gezet voor wat betreft de vuil-water-lozingen, móet er geïnvesteerd worden in het schoon maken van de fabriek in Ter Apelkanaal. Een voorzichtige berekening heeft uitgewezen dat de zuiveringsoperatie in Ter Apelkanaal zo'n 100 miljoen gulden gaat kosten. Avebe-voorzitter R. Renkema: *'Avebe heeft dat geld niet en kan het zelfs niet opbrengen een deel van dat bedrag op tafel te leggen. Dat zou het einde voor ons betekenen. Dus moet het rijk die 100 miljoen gulden beschikbaar stellen.'*

De huidige minister van Landbouw en Visserij, De Koning, heeft zich hierover binnen de Vaste Kamercommissie voor Landbouw en Visserij duidelijk uitgelaten: *'Avebe moet de hoofdmoot van de investeringen in Ter Apelkanaal ophoesten.'*

De provincie Groningen zou Avebe dus de helpende hand kunnen bieden door de termijn van 1986 verder op te schuiven. Maar gedeputeerde Roel Vos denkt daar niet aan: *'Het rijk heeft er een jaar geleden bij ons op aangedrongen Avebe wat meer speling te geven door akkoord te gaan met een adem-pauze voor wat betreft de milieu-investeringen. We hebben toen gezegd: akkoord, maar dan moeten we de zekerheid hebben dat de Oostgroninger kanalen in elk geval in 1986 schoon zijn. Het rijk heeft daarmee ingestemd. En wanneer Avebe die zuivering niet kan betalen, moet het rijk maar over de brug komen. Daartoe heeft zij zich een jaar*

geleden in feite verplicht.'

Het is duidelijk waarom de provincie vast houdt aan 1986. Ten eerste is dat de mensen, die nu langs de stinkende kanalen wonen, beloofd. En ten tweede: de provincie wil aan de slag met de ontwikkeling van de vaarrecreatie in Oost-Groningen. Plezierjachten zoeken immers geen zwart stinkend water en metershoge schuimkoppen op . . .

Langere campagne

Zoals gezegd, in 1980 had Avebe nog tien aardappelverwerkingsfabrieken in bedrijf; in 1983 zijn dat er waarschijnlijk nog vier. En dat heeft natuurlijk grote gevolgen voor de boeren die leveren aan het aardappelmeelconcern. Immers, dezelfde hoeveelheid aardappelen die twee jaar geleden nog in tien fabrieken werden verwerkt, moeten straks in vier vestigingen vermalen worden. Dat houdt in dat de verwerkingscampagne, die meestal tot vlak voor de kerstdagen duurt, wordt verlengd tot in elk geval eind januari. Voor de boeren betekent dit dat ze moeten overgaan tot de zogenaamde winterbewaring. De Avebe-direktie probeert genoeg

vrijwilligers te vinden voor de winteropslag en stelt daar een geringe vergoeding van één cent per kilogram tegenover. In totaal moeten trouwens 460.000 ton aardappelen gedurende de winter bewaard worden bij of in de landbouwbedrijven.

De Boerengroep Wageningen is, nadat de Avebe-plannen bekend zijn gemaakt, begonnen met een onderzoek naar de kosten van de winteropslag. Volgens de Boerengroep zijn de kosten van winteropslag vijf cent per kilo. Daar komt nog bij dat de kwaliteit van de aardappelen door de bewaring slechter wordt. Met name het zetmeelgehalte loopt terug, waardoor de aardappelen minder waard worden. En tenslotte lopen de boeren de kans dat er rot in de bewaarde aardappelen komt. De Boerengroep Wageningen komt dan ook tot de conclusie dat de bedrijven die meedoen aan de winteropslag gemiddeld zo'n 5000 gulden verlies lijden. Er is nog weinig ervaring met de winteropslag. Weliswaar is de eerste officiële proef achter de rug, maar een succes is dat bepaald niet geweest. Eind vorig jaar werden er 79 bewaarhuizen ingericht met in totaal zo'n 15.000 ton aardappelen. Daarvan

moest voor de kerstdagen 3800 ton vroegtijdig geruimd worden omdat bij een inspectie bleek dat de aardappelen niet houdbaar waren. Veel boeren zien die winterbewaring dan ook met zorg tegemoet.

Na de komende campagne moet 100.000 ton gedurende de winter bewaard worden en na de campagne van 1983 is dat 460.000 ton, omdat de fabriek in Veendam dan - als de Avebe-plannen worden uitgevoerd - gesloten is.

Onzekerheid

De boeren gaan een zeer onzekere toekomst tegemoet. Lukken de bewaarproeven? Blijft het Avebe-concern en - daarmee verbonden - hun eigen bedrijf op de poten?

Maar het zijn niet alleen de boeren die in grote onzekerheid leven. We mogen gerust stellen dat 15.000 gezinnen afhankelijk zijn van de zetmeelgigant. Het wegvallen van dat bedrijf zou een ramp zijn voor de Oostgroning en Drentse Veenkoloniën.